

XÃ HỘI TRUNG QUỐC: TÌNH HÌNH VÀ DỰ BÁO

PHÙNG THỊ HUỆ*

Mở đầu

Trải qua 26 năm cải cách mở cửa, Trung Quốc thật sự đã lớn mạnh trên tất cả mọi phương diện, khiến dư luận thế giới không thể không đưa ra những dự báo lạc quan về vị thế Trung Quốc trong thế kỷ XXI. Tuy nhiên, gần đây, đã có nhiều ý kiến, trong đó có cả ý kiến của các học giả và dư luận Trung Quốc lo ngại về những nguy cơ có thể xảy ra ở Trung Quốc, trên mọi lĩnh vực, nghiêm trọng nhất là các vấn đề xã hội. Trong cuộc thăm dò ý kiến gần đây nhất, 98 chuyên gia thuộc các chuyên ngành của Trung Quốc đã cho rằng, từ nay đến trước năm 2010, những nguy cơ nghiêm trọng nhất có khả năng xảy ra trên 3 lĩnh vực chủ yếu: xã hội (41,25%), kinh tế (35%) chính trị (7,5%), các lĩnh vực khác 16,25%⁽¹⁾. Những con số nêu trên cùng thực tế ở Trung Quốc cho thấy, khó khăn lớn nhất mà Trung Quốc có thể sẽ phải đối mặt trong tương lai chính là các vấn đề xã hội.

I. TÌNH HÌNH XÃ HỘI TRUNG QUỐC

1. Những ưu điểm và thành tựu nổi bật

Những năm mở đầu thế kỷ XXI, cũng là thời điểm Trung Quốc triển khai

“bước 3” trong chiến lược hiện đại hóa, đưa tiêu chí phát triển từ “đuổi kịp” sang nâng cao mức sống của nhân dân ngang tầm các nước phát triển trung bình trên thế giới. Từ sau khi gia nhập Tổ chức Thương mại thế giới WTO (tháng 11-2001) đến nay, cùng với những thành quả to lớn về kinh tế, xã hội Trung Quốc cũng có những biến chuyển, đổi mới khá rõ nét, tích cực. Cụ thể là:

1.1. Chính phủ Trung Quốc ngày càng chú trọng hơn đến mục tiêu ổn định và phát triển xã hội

Đại hội XVI Đảng Cộng sản Trung Quốc (tháng 11-2002) đã xác định rõ mục tiêu chiến lược trong 20 năm đầu thế kỷ XXI là xây dựng toàn diện xã hội khá giả, trong đó “duy trì ổn định xã hội” được coi là một nội dung quan trọng hàng đầu. Nhiệm vụ của các cấp ủy Đảng và chính quyền Trung Quốc là đi sâu điều tra nghiên cứu, nắm bắt kịp thời tình hình cụ thể, vận dụng các biện pháp và phương thức thích hợp, bảo vệ lợi ích chính đáng, thiết thực của quần chúng nhân dân. Trung Quốc đặc biệt

* TS. Viện Nghiên cứu Trung Quốc.

chú ý đến các vấn đề cốt yếu như công bằng xã hội, tạo việc làm cho người lao động, tăng cường giáo dục, nâng cao dân trí..., với quyết tâm ngăn ngừa và giải quyết những vấn đề gây trở ngại đến tiến trình cải cách mở cửa và thực hiện mục tiêu xây dựng xã hội khá giả vào năm 2020. Trong mọi hoàn cảnh và điều kiện, Chính phủ Trung Quốc vẫn luôn kiên trì chủ trương phát triển xã hội cân đối, hài hòa, tương ứng với tốc độ tăng trưởng kinh tế, đáp ứng yêu cầu xây dựng nền kinh tế – xã hội văn minh, hiện đại, nâng cao vị thế Trung Quốc trên trường quốc tế.

1.2. Cục diện xã hội Trung Quốc cơ bản ổn định

Có thể nói, xã hội Trung Quốc hiện đang tồn đọng nhiều vấn đề khó khăn, tiêu cực, song về cơ bản, Trung Quốc vẫn giữ được cục diện xã hội ổn định, tạo tiền đề thuận lợi cho quá trình thực hiện các mục tiêu xây dựng kinh tế, chính trị, chấn hưng đất nước. Xin nêu hai lí do quan trọng nhất tạo nên cục diện trên:

Một là, Đảng và Chính phủ Trung Quốc đã khôn khéo xử lí, tháo gỡ nhiều vấn đề bức xúc trong xã hội. Chẳng hạn, giải quyết khá triệt để một số vấn đề do lịch sử để lại như phê phán Cách mạng văn hóa, xóa các vụ án oan, án sai, trả lại nhà cửa bị chiếm đoạt, làm yên lòng dân; Kiên quyết xử lí các vụ tham nhũng, bê bối, đặc biệt là các vụ liên quan đến hàng ngũ lãnh đạo cao cấp, củng cố niềm tin của nhân dân; xác định đúng các nguy cơ xã hội tiềm ẩn và áp dụng các biện pháp tháo gỡ hiệu quả như: cải cách chế độ bảo đảm xã hội, giảm gánh nặng

cho nông dân, trợ giúp thất nghiệp, hỗ trợ các vùng nông thôn nghèo, xây dựng chế độ dân chủ cơ sở...; tận dụng và phát huy sức mạnh tổng hợp của các tổ chức đoàn thể trong việc làm dịu mâu thuẫn xã hội v.v...

Hai là, tuyệt đại bộ phận người dân Trung Quốc tin tưởng, ủng hộ hết lòng công cuộc cải cách mở cửa, xây dựng hiện đại hóa. Công cuộc cải cách ở Trung Quốc đã đi qua chặng đường thử thách, kiểm nghiệm đầy khó khăn gian khổ hơn một phần tư thế kỷ, cũng là chặng đường khẳng định tính đúng đắn và những thành tựu rực rỡ chưa từng có. Nhờ cải cách nên Trung Quốc đã giàu mạnh về kinh tế, ổn định về chính trị và xác lập được vị thế vững vàng trong quan hệ quốc tế, đời sống nhân dân ngày càng được nâng cao. Chính bởi lẽ đó mà người dân Trung Quốc luôn ủng hộ và hết lòng tin tưởng vào sự nghiệp cải cách, dù phải đối mặt với không ít vấn đề nổi cộm, bất bình đẳng trong xã hội.

1.3. Trung Quốc đạt được một số thành tựu quan trọng trong kế hoạch phát triển xã hội

Trước hết cần khẳng định, Trung Quốc đã hết sức nỗ lực tạo việc làm và tăng thu nhập cho người lao động. Thời gian qua, Trung Quốc phải đối mặt với vấn đề “hạ cương” (nghỉ việc do cải cách doanh nghiệp nhà nước) ở thành phố và tình trạng dư thừa lao động nghiêm trọng ở nông thôn. Để tháo gỡ khó khăn này, Trung Quốc một mặt tăng cường công tác đào tạo, sắp xếp lại lực lượng lao động tại các cơ sở kinh doanh sản xuất, mặt khác củng cố, mở rộng hệ thống xí nghiệp hương trấn, từng bước

giải quyết hợp lý xu thế di chuyển lao động từ nông thôn ra thành thị, tạo việc làm ổn định hơn cho người lao động. Chỉ tính riêng trong năm 2004 đã có 9,8 triệu lao động thành phố thị trấn tìm được việc làm, tăng 800 ngàn người so với mục tiêu dự kiến; số người đăng kí thất nghiệp ở thành phố thị trấn là 4,2%, thấp hơn 0,5% so với dự kiến; số người “hạ cương” tìm lại được việc làm đạt 5,1 triệu⁽²⁾

Bên cạnh đó, Trung Quốc còn tiến hành một số cải cách quan trọng về chính sách bảo đảm xã hội, góp phần cải thiện đời sống nhân dân. Chế độ trợ cấp thất nghiệp cho những đối tượng “hạ cương” được duy trì và điều chỉnh tương đối thích hợp trong nhiều năm nay, hỗ trợ cơ bản cho người mất việc làm duy trì cuộc sống. Đồng thời, Trung Quốc tích cực thực hiện chiến lược xóa đói nghèo ở các vùng nông thôn, phấn đấu đến năm 2010 sẽ giải quyết triệt để tình trạng nghèo đói của 30 triệu dân nông thôn còn lại sau “chiến lược công kiên 7/8”; tích cực thực hiện các chính sách và biện pháp giảm gánh nặng cho nông dân, đặc biệt là chế độ thuế nông nghiệp. Nhờ vậy, Hội nghị lần thứ 3 Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc khóa X (3-2005) của Trung Quốc đã khẳng định một số thành tựu xã hội đạt được trong năm 2004: thu nhập bình quân đầu người ở thành thị đạt 9.422 NDT (khoảng 1.150 USD), thu nhập thuần của nông dân đạt 2.936 NDT (tăng 7,7% và 6,8%); số người nghèo tuyệt đối và thu nhập thấp ở nông thôn giảm 2,9 triệu và 400 ngàn so với năm 2003; tiêu chuẩn trợ cấp cơ bản đối với người về hưu và tiêu chuẩn đảm bảo

cuộc sống tối thiểu của cư dân một số thành phố, khu vực được nâng cao; số người tham gia bảo hiểm theo các chế độ dưỡng lão, khám chữa bệnh, thất nghiệp và tai nạn lao động đạt 163 triệu, 124 triệu, 106 triệu và 68,23 triệu⁽³⁾

Trong các lĩnh vực khác như khoa học kỹ thuật, văn hóa giáo dục, y tế, bảo vệ môi trường..., Trung Quốc cũng đạt được những thành tựu đáng khâm định. Dù còn nhiều bất cập, song nhiều năm lại đây, sự nghiệp khoa học giáo dục của Trung Quốc đã có những bước tiến lớn, nhằm tới tiêu chí “khoa giáo hưng quốc”. (khoa học giáo dục chấn hưng đất nước). Về y tế, mặc dù đã phải gánh chịu nhiều thiệt hại trong đại dịch SARS xảy ra đầu năm 2003, song Trung Quốc cũng là một trong số những quốc gia xử lý kiên quyết và triệt để tình trạng diễn biến dịch bệnh, khắc phục nhanh hậu quả do SARS đưa lại. Hiện nay, Trung Quốc đã cơ bản xây dựng xong các trung tâm phòng chống bệnh tật tại 9 tỉnh, 241 thành phố và 1.410 huyện; 290 trung tâm cấp cứu và 2.074 hạng mục xây dựng hệ thống chữa trị bệnh truyền nhiễm đang được thi công, trong đó có những bộ phận đã đưa vào sử dụng⁽⁴⁾

2. Những vấn đề tồn tại và thách thức

Mặc dù đạt được những thành tựu đáng khâm định như đã trình bày, song Trung Quốc hiện đang phải đối mặt với 3 mối lo ngại lớn nhất:

2.1. Tình trạng chênh lệch giàu nghèo ngày càng nghiêm trọng

Nhiều học giả Trung Quốc cho rằng, chênh lệch giàu nghèo ở Trung Quốc hiện đã đạt tới mức báo động mang tính

quốc tế, nghiêm trọng hơn bất cứ quốc gia nào trên thế giới⁽⁵⁾. Điều kiện địa lí, mặt bằng văn hóa, cơ sở hạ tầng kỹ thuật không đồng đều cùng một số chính sách xã hội thiếu bình đẳng là những nhân tố tạo cách biệt, thậm chí cách biệt rất lớn trong xã hội Trung Quốc. Đó là:

1) *Chênh lệch giữa các vùng*, đặc biệt là miền Đông với miền Tây. Từ giữa những năm 90 thế kỷ XX, Trung Quốc đã đề ra một loạt chính sách, biện pháp khai thác phát triển miền Tây, với hy vọng nhanh chóng rút ngắn khoảng cách quá chênh lệch với miền Đông. Tuy nhiên, cho đến nay, chương trình mang tính chiến lược này vẫn chưa đạt được kết quả khả quan. Có ý kiến cho rằng, nhiều khu vực cư dân miền Tây và miền Đông có mức sống chênh lệch tới mức tựa hồ như Trung Quốc đang tồn tại hai chế độ kinh tế, hai đời sống xã hội khác nhau.

2) *Chênh lệch giữa thành thị với nông thôn*, đặc biệt là các vùng nông thôn trong diện nghèo đói trọng điểm. Tính từ năm 1984, khi trọng tâm cải cách chuyển sang thành thị thì cải cách nông thôn ngày càng không được coi trọng đúng mức. Điều đó khiến cho nền kinh tế nông thôn dần dần giảm sút, khoảng cách thu nhập giữa thành thị và nông thôn ngày càng doãng rộng. Theo thống kê, tỷ lệ chênh lệch thu nhập giữa thành thị với nông thôn qua một số năm như sau: năm 1978 là 2,36; 1985:2,14; 1987: 2,38; 1995: 2,79; 2000: 3,2. Mức chênh lệch hiện nay còn diễn biến theo chiều hướng nghiêm trọng hơn: khoảng 4 lần, thậm chí 5-6 lần⁽⁶⁾. Thu nhập bình quân đầu người ở thành phố là 9.422 NDT,

trong khi thu nhập thuần của mỗi nông dân chỉ đạt 2.936 NDT⁽⁷⁾. Điều đó kéo theo sự bất bình đẳng về các phương diện khác như thân phận, địa vị thấp kém của người nông dân, đời sống văn hóa xã hội nông thôn lạc hậu, chậm phát triển, tạo hố sâu ngăn cách với đời sống thị thành.

3) *Chênh lệch giữa các tầng lớp cư dân*, từ thành thị đến nông thôn, biểu hiện trong từng khu vực, ngành nghề kinh tế. Nhiều công trình nghiên cứu, khảo sát của các học giả đã coi thu nhập là một tiêu chí quan trọng để phân biệt ranh giới các giai tầng xã hội đang từng bước phân hóa ngày càng phức tạp ở Trung Quốc. Tình trạng chênh lệch giàu nghèo giữa các tầng lớp cư dân là nhân tố tạo nên mâu thuẫn mới trong xã hội Trung Quốc, mặc dù đấu tranh giai cấp đã không còn là vấn đề trọng điểm.

2.2. Vấn đề việc làm diễn biến ngày càng phức tạp

Trung Quốc hiện đang chịu sức ép về việc làm từ hai hướng chủ yếu: lực lượng công nhân phải nghỉ việc (hạ cương) ở thành phố và khối lượng lao động dư thừa lớn ở nông thôn. Theo thống kê của Trung Quốc, cơ hội tìm việc làm ở nước này ngày càng giảm. Trong thời kỳ thực hiện kế hoạch 5 năm lần thứ VIII, cứ mỗi phần trăm tăng trưởng GDP có thể tạo được 900 ngàn cơ hội việc làm; nhưng trong kế hoạch 5 năm lần thứ IX, mặc dù tăng trưởng kinh tế trung bình hàng năm đạt 10%, song mỗi phần trăm tăng trưởng chỉ tạo được 700-800 ngàn việc làm⁽⁸⁾. Theo đà trên, đến kế hoạch 5 năm lần thứ XI, vấn đề việc làm ở Trung Quốc sẽ trở nên hết sức nghiêm trọng,

nhất là khi Trung Quốc hoàn toàn tuân thủ các quy định của WTO và nền công nghệ kỹ thuật tiên tiến có khả năng thay thế nhiều lao động.

Vài ba năm qua, về hình thức, vấn đề “hạ cương” ở Trung Quốc có bớt căng thẳng hơn, do mức trợ cấp buộc thôi việc được nâng lên (từ 250 NDT lên 350 NDT), song đây vẫn là một bức xúc tiềm ẩn trong xã hội. Vì rằng, mặc dù Trung Quốc chủ trương tái tạo việc làm cho những người “tạm thôi việc”, nhưng đa phần không thực hiện được vì số đông trong những người tạm thôi việc đều lớn tuổi, trình độ tay nghề thấp, rất khó thích ứng với công nghệ sản xuất mới. Trong khi đó, cơ hội việc làm thực tế vẫn chưa đủ đáp ứng nhu cầu của lực lượng lao động tay nghề thành thạo và lực lượng sinh viên tốt nghiệp các trường đại học, cao đẳng kỹ thuật. Tỷ lệ thất nghiệp thành thị năm 2001 là 3,6%; năm 2002: 4%, năm 2003: 4,5%-5%; tuy nhiên thực tế có thể là 8-9%⁽⁹⁾.

Lao động nông nghiệp dư thừa đang trở thành vấn đề xã hội bức xúc, tiềm ẩn không ít nguy cơ đối với Trung Quốc hiện nay. Như trên đã trình bày, thu nhập nông thôn Trung Quốc hiện đã quá chênh lệch so với thành thị, trong khi cơ hội việc làm ổn định, thu nhập cao ở hầu khắp các vùng nông thôn ngày càng bị thu hẹp so với nhu cầu của người lao động. Nhiều năm nay, tìm kiếm việc làm tại thành phố đã trở thành con đường chủ yếu để cải thiện đời sống của người nông dân. Trung Quốc ước tính số lao động nông nghiệp dịch chuyển ra thành phố trong thời gian tới có thể lên tới 190 triệu, gây sức ép không nhỏ tới các vấn

đề xã hội, buộc các nhà lãnh đạo Trung Quốc phải tính toán kỹ hơn đến chính sách dài hạn đối với người nông dân tại chỗ và lực lượng lao động di chuyển ra thành phố. Có thể nói, đây không phải là bài toán đơn giản.

2.3. Tham nhũng vẫn đang là gánh nặng đối với Trung Quốc

Mặc dù đã đạt được không ít thành quả trong công tác chống tham nhũng, nhưng đây vẫn được xem là “khối u ác tính”, ngày càng trở nên nghiêm trọng ở một số ngành, địa phương Trung Quốc. Có thể khái lược một số xu hướng nguy hại của tình trạng tham nhũng ở Trung Quốc như sau: 1/ Diễn ra phổ biến ở tất cả các lĩnh vực, ngành nghề, đặc biệt là trong ngành xây dựng cơ bản; 2/ Xuất hiện trong mọi cấp lãnh đạo, mọi tổ chức, cá nhân nắm giữ quyền lực và tài chính, từ cán bộ Trung ương đến cán bộ làng xã, đặc biệt là đội ngũ những người làm công tác chấp pháp – lĩnh vực được coi là “thành trì” bảo vệ luật pháp và công bằng xã hội; 3/ Xuất hiện nhiều vụ tham nhũng đặc biệt nghiêm trọng, trong đó có nhiều vụ hoạt động theo đường dây có tổ chức; 4/ Nguyên nhân tham nhũng ngày càng đa dạng, phức tạp, liên quan đến tiền bạc, chức quyền, đạo đức..., thủ đoạn tham nhũng ngày càng tinh vi, xảo quyệt.

Tình trạng tham nhũng ở Trung Quốc đương nhiên có tác động rất xấu về nhiều mặt: giảm uy tín của Đảng và cán bộ lãnh đạo; tổn hại đến nền pháp chế XHCN; gây mâu thuẫn và bất ổn trong xã hội; thất thoát tài sản, ảnh hưởng đến nền kinh tế đất nước... gây tâm lý bất mãn, phản ứng, thậm chí chống lại chủ trương, đường lối của Nhà nước.

II. DỰ BÁO VỀ MỘT SỐ NGUY CƠ TIỀM ẨN TRONG XÃ HỘI TRUNG QUỐC: 2006-2010

Từ những phân tích, đánh giá phía trên, chúng tôi xin đề cập trước hết đến những khó khăn, thách thức về mặt xã hội mà Trung Quốc sẽ phải đối mặt trong thời kỳ thực hiện quy hoạch 5 năm lần thứ XI. Bởi cho đến nay, rất nhiều học giả Trung Quốc và nước ngoài đã thống nhất ý kiến cho rằng, trong một hai thập niên tới, nền kinh tế Trung Quốc sẽ tiếp tục phát triển. Song, điều đáng lo ngại lại thuộc về các vấn đề xã hội, nếu không được điều chỉnh và xử lý thỏa đáng, kịp thời, nó có thể sẽ trở thành nhân tố phá vỡ thành quả kinh tế rực rỡ trong nhiều thập kỷ qua ở Trung Quốc. Xin đề cập đến một số khó khăn mà Trung Quốc có khả năng phải đối mặt trong thời gian tới:

1. Xã hội nông thôn chứa đựng nhiều hiện tượng bất bình đẳng

Có thể nói, xã hội cùng đời sống người dân nông thôn Trung Quốc hiện đã chồng chất quá nhiều vấn đề phức tạp: nghèo đói, thất nghiệp, lạc hậu, không bình đẳng... Điều đáng nói chính ở chỗ, đây là kết quả của quá trình cải cách không toàn diện, kém triệt để ở nông thôn Trung Quốc, từ thể chế đến chính sách phát triển nông nghiệp, nông thôn. Cơ cấu xã hội nhị nguyên – thành thị và nông thôn suốt mấy chục năm qua ở Trung Quốc chưa thay đổi căn bản, tạo nên tình trạng bất bình đẳng nghiêm trọng về quyền lợi, địa vị, chế độ đãi ngộ, cơ hội giáo dục, thậm chí cả quyền con người giữa người dân thành thị và nông

thôn. Có ý kiến cho rằng, trong thời gian dài tới đây, Trung Quốc vẫn tồn tại một cơ chế bất bình đẳng, đó là dùng chế độ hộ khẩu để phân biệt thị dân và nông dân, thành thị với nông thôn, từ đó cấm nông dân vào sinh sống ở thành phố; dùng chế độ thu mua thống nhất để chia thực phẩm làm hai loại: hàng hóa và lương thực nông nghiệp, từ đó quy định nông dân có nghĩa vụ làm ra lương thực để nuôi sống thị dân; dùng chế độ lao động để phân biệt công nhân với nông dân, từ đó gạt nông dân ra khỏi nhà máy; dùng chế độ tiền lương và phúc lợi để chia thành 2 loại người: được quyền hưởng thụ và không có quyền hưởng thụ, từ đó gạt nông dân khỏi chế độ bảo đảm xã hội v.v... Đó là cơ chế “nhị nguyên” – chia thành phố và nông thôn để quản lý theo nguyên tắc “một nước hai chính sách”⁽¹⁰⁾. Cơ chế này, cùng với các hiện tượng tiêu cực, tham nhũng trong hàng ngũ cán bộ quản lý từ cấp huyện trở xuống, nhất là tình trạng thiếu minh bạch về tài chính đã tạo nên hàng loạt vấn đề bức xúc, bế tắc trong đời sống xã hội nông thôn Trung Quốc. Tới đây, các vấn đề nóng bỏng, cấp thiết như: cơ hội việc làm; thu nhập thấp và quá chênh lệch với thành thị; dân chủ cơ sở (đặc biệt là quyền kiểm tra giám sát của dân); tình trạng phân chia bè phái, trong đó nổi lên vấn đề dòng tộc; sự xuống cấp về đạo đức, lối sống; bệnh tham nhũng, đê nén, ức hiếp dân của các cấp chính quyền địa phương... sẽ trở thành những nguy cơ rất đáng ngại trong xã hội nông thôn nói riêng, xã hội Trung Quốc nói chung. Trong khi đó, nông dân và nông thôn xưa nay vẫn là vấn đề hết sức nhạy

cảm, liên quan trực tiếp đến vận mệnh sống còn của Trung Quốc - đất nước có tới 90% dân số sống dựa vào nông nghiệp. Nếu Trung Quốc không nhanh chóng giải quyết triệt để vấn đề tam nông, (nông nghiệp, nông dân, nông thôn) không tháo gỡ được các vấn đề bức xúc và không điều chỉnh được những mâu thuẫn đang tồn tại trong xã hội nông thôn, thì nguy cơ tiềm ẩn có thể bùng phát bất kể lúc nào. Điều đó chắc chắn đe dọa trực tiếp tới công cuộc cải cách mở cửa của đất nước đang "trỗi dậy" mạnh mẽ trong thế kỷ này.

2. Quá trình phân tầng xã hội hàm chứa nhiều nhân tố tiêu cực

Đa dạng hóa hình thức sở hữu và phân phối thu nhập là hướng đi đúng, hợp quy luật, được Trung Quốc từng bước hoàn thiện trong quá trình xây dựng nền kinh tế thị trường XHCN. Đồng thời với cơ chế đó là sự ra đời của các thành phần kinh tế, từ đó hình thành những giai tầng xã hội khác nhau. Về nguyên lí, đó là một quá trình tất yếu, hợp quy luật. Theo các học giả Trung Quốc, xã hội Trung Quốc hiện đại đã hình thành 5 đẳng cấp và 10 giai tầng, thay vì cho hai giai cấp công nhân, nông dân và một tầng lớp trí thức như cách phân chia truyền thống. Điều đó thể hiện sự phát triển đa dạng của xã hội, cũng là sự đổi mới tư duy lí luận về vấn đề giai cấp, giai tầng trong xã hội Trung Quốc. Tuy nhiên, quá trình phân tầng xã hội còn tồn đọng hai vấn đề lớn cần được tháo gỡ, hóa giải.

Thứ nhất, xã hội Trung Quốc nhìn chung chưa chấp nhận hiện tượng phân

tầng đang diễn ra tương đối mau lẹ như hiện nay. Nói cách khác, Trung Quốc chưa chuẩn bị chu đáo, sẵn sàng về mặt tư duy lí luận cho tiến trình phân tầng xã hội.

Thứ hai, những nhân tố tiêu cực như tham nhũng, làm ăn phi pháp, khiến một bộ phận người nhảy lên vị trí tầng lớp trung lưu bất chính, nắm quyền uy về kinh tế hoặc chính trị. Trong khi đó, không ít người làm ăn chân chính đã lùi xuống vị trí tầng lớp bình dân, yếu thế trong xã hội.

Do vậy, ở Trung Quốc đã nảy sinh tâm lí không hoặc khó chấp nhận thực trạng cũng như xu hướng phân tầng xã hội, từ đó nảy sinh không ít mâu thuẫn, khúc mắc trong quần chúng nhân dân, thậm chí ngay trong các tầng lớp trung lưu. Nhìn chung, vấn đề đấu tranh giai cấp đã được loại khỏi tư duy của người Trung Quốc, song mâu thuẫn giai tầng sẽ vẫn còn tồn tại trong thời gian tới, thậm chí có khả năng trở nên gay gắt trong xã hội Trung Quốc.

3. Quan niệm giá trị, đạo đức và niềm tin tiếp tục biến đổi phức tạp

Cơ chế kinh tế thị trường, xu thế hội nhập quốc tế cùng những thay đổi về nếp sống, tác phong sinh hoạt của mọi thành viên trong xã hội đã tạo nên sự biến đổi đa dạng, phức tạp trong quan niệm giá trị, đạo đức và niềm tin của người dân Trung Quốc, đặc biệt là tầng lớp thanh thiếu niên. Trung Quốc đang hướng tới mục tiêu xã hội khá giả trên tất cả các lĩnh vực: kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội... Tuy nhiên, từ nay

đến năm 2010, Trung Quốc vẫn tiếp tục phải đối mặt với tình trạng xuống cấp về đạo đức, giảm sút về niềm tin, nhìn nhận mọi giá trị – kể cả giá trị tinh thần bằng sức mạnh của đồng tiền. Đã có nhận xét chua chát cho rằng, Trung Quốc đã tạo nên rất nhiều thành tựu rực rỡ về kinh tế, nhưng cũng gây nên nhiều nhân tố xã hội bất cập, bất bình đẳng chưa từng thấy trong một phần tư thế kỷ tiến hành công cuộc cải cách mở cửa. Nhiều hiện tượng tiêu cực, tệ nạn xã hội diễn ra phổ biến và nghiêm trọng, khiến Trung Quốc thật sự lo ngại về tương lai của thế hệ trẻ, tương lai phát triển xã hội trong những thập kỷ tiếp theo. Chẳng hạn, trong một số liệu điều tra mới đây, Trung Quốc đã phải đưa ra những thông tin không mấy sáng sủa về tình trạng bệnh dịch “AIDS”. Đó là, môi trường tạo bệnh dịch “AIDS” ở Trung Quốc hiện nay giống như Thái Lan 10 năm trước. Số người bị chết vì căn bệnh này có thể lên tới 30 triệu, cách xa con số 10 triệu thống kê. Tốc độ tăng số người mắc bệnh “AIDS” là 20%-30%/năm. Theo dự tính, trong thời gian 10 năm: 2010-2020, mỗi năm Trung Quốc có khoảng 1,7-2,7 triệu người chết vì bệnh “AIDS”. Bệnh dịch này sẽ làm GDP hàng năm, từ 2002-2015 giảm 1,8-2,2%⁽¹¹⁾.

Mặc dù ủng hộ công cuộc cải cách và tin tưởng vào khả năng, sức mạnh kinh tế của đất nước, song một bộ phận người dân Trung Quốc, nhất là thế hệ trẻ chưa thật sự không đặt niềm tin son sắt vào chế độ XHCN trong tương lai, thậm chí lấn cấn về vị thế của Đảng Cộng sản

Trung Quốc. Đó thật sự là bài toán khó tìm lời giải, cũng là nguy cơ tiềm ẩn mà Trung Quốc phải tính đến trong thời gian chỉ ít là một hai thập kỷ tới.

Để tháo gỡ những vấn đề bức xúc đang tồn tại, ngăn chặn nguy cơ tiềm ẩn trong xã hội, Trung Quốc cần có bước đi hết sức cụ thể, thực thi các biện pháp hữu hiệu, triệt để. Điều cần nhấn mạnh là, bên cạnh việc tiếp tục hoàn thiện thể chế quản lý, vận hành kinh tế và các tổ chức xã hội, Trung Quốc cần tiến hành điều chỉnh một cách thích hợp nhất hệ thống chính sách phát triển kinh tế – xã hội, đặc biệt là chính sách bảo đảm công bằng xã hội. Ví như chính sách đầu tư phát triển nông nghiệp, nông thôn, cải thiện và nâng cao chất lượng sống của cư dân nông thôn; chính sách đảm bảo các quyền lợi công bằng giữa nông thôn với thành thị, nông dân với công nhân, các tầng lớp yếu thế với tầng lớp trung lưu trong xã hội; chính sách tạo cơ hội phát triển công bằng đối với mọi đối tượng, thành viên trong xã hội... Có thể nói, muốn tháo gỡ và giảm thiểu các mâu thuẫn có nguy cơ bùng phát gay gắt trong xã hội, Trung Quốc đều phải tính đến việc điều hòa lợi ích các giai tầng trong xã hội. Nói cách khác, cần tiến hành quá trình phân phối lại thu nhập, thực hiện tối đa lợi ích công bằng trong xã hội.

Xã hội khá giả được Trung Quốc phấn đấu hoàn thành vào năm 2020 là xã hội phát triển ở trình độ tương đối cao, toàn diện trên tất cả các lĩnh vực: kinh tế, chính trị, văn hóa, giáo dục... Nghĩa là, Trung Quốc muốn xây dựng một xã hội

có nền chính trị dân chủ cao, nền văn hóa khoa học kỹ thuật tiên tiến, đời sống tinh thần văn minh, phù hợp và tương xứng với nền kinh tế phát triển hiện đại. Đó là xã hội phát triển một cách hài hòa, cân đối như tinh thần Hội nghị lần thứ ba Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc Trung Quốc khóa X họp ngày 14-3-2005 đã nêu.

Kết luận

Xã hội Trung Quốc trong thời kỳ quy hoạch 5 năm lần thứ XI (2006-2010) và những năm tiếp theo sẽ tồn tại và phát triển trong bối cảnh đan xen nhiều yếu tố, vừa thuận lợi vừa khó khăn. Trung Quốc đã và đang đạt được rất nhiều thành tựu rực rỡ đáng khâm định trong lĩnh vực kinh tế, khoa học kỹ thuật, song lại hết sức lo ngại về nguy cơ bùng nổ những vấn đề xã hội, những nhân tố tiềm ẩn làm tổn hại đến công cuộc cải cách mở cửa và vị thế chính trị của Trung Quốc trên trường quốc tế. Trong những năm tới, nếu không tìm kiếm và thực thi hiệu quả các chính sách phát triển xã hội, không điều giải được các mâu thuẫn đang tồn tại trong xã hội, Trung Quốc sẽ phải đối mặt với sự khủng hoảng về mặt xã hội.

Tuy nhiên, trong vài thập kỷ qua, Trung Quốc đã chứng tỏ với thế giới bản lĩnh và khả năng điều chỉnh, tháo gỡ các vấn đề, các tình huống khó khăn, phức tạp. Hiện nay, Trung Quốc đã lớn mạnh về mọi mặt, khiến điều đó càng dễ trở thành hiện thực. Một điểm mạnh của các nhà lãnh đạo Trung Quốc là thường sớm nhận ra các nguy cơ đe dọa sự phát triển

ổn định của nền kinh tế – xã hội đất nước. Đồng thời, họ cũng là những người có khả năng tìm biện pháp, tập hợp sức mạnh tổng hợp của đông đảo lực lượng xã hội để giải quyết và tháo gỡ hiệu quả, triệt để các vấn đề khúc mắc, nan giải. Do vậy, theo chúng tôi, dù đang và sẽ phải đối mặt với không ít thách thức gay gắt trong lĩnh vực xã hội, song công cuộc cải cách kinh tế, xây dựng toàn diện xã hội khá giả của Trung Quốc sẽ đạt tới mục tiêu đã định.

CHÚ THÍCH:

(1) Đinh Nguyên Trúc: *Năm 2010: ba khả năng trong tương lai của Trung Quốc*, Chiến lược và quản lí, số 4-2004, tr.7.

(2), (3), (4) *Báo cáo về kế hoạch phát triển kinh tế và xã hội tại kỳ họp thứ 3 Quốc hội khóa X của Trung Quốc*, ngày 5-3-2005,

(5) Đinh Nguyên Trúc: *Năm 2010: ba khả năng trong tương lai của Trung Quốc*, tldd, tr.10

(6) Trần Quế Khang: *Điều tra nông dân Trung Quốc*, Nxb Văn học nhân dân, Bắc Kinh 2004, tr.182

(7) Như chú thích (2).

(8) Đinh Nguyên Trúc: *Năm 2010: ba khả năng trong tương lai của Trung Quốc*, Tldd, tr.9.

(9) Võ Đại Lực (chủ biên): *Trung Quốc gia nhập Tổ chức thương mại thế giới thời cơ và thách thức*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội 2004, tr.402

(10) Theo Trần Quế Khang; *Điều tra nông dân Trung Quốc*, Nxb Văn học nhân dân, sách đã dẫn.

(11) Đinh Nguyên Trúc: *Năm 2010: ba khả năng trong tương lai của Trung Quốc*. Tldd, tr.13